

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΤΙΣ 30/6/2002

Δρ Άλκηστις Χωρέμη-Σπετσιέρη

Διευθύντρια της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Η

Κέα, το βορειοδυτικότερο από τα νησιά των Κυκλάδων, χάρις στην καίρια γεωγραφική της θέση, σε μικρή απόσταση από το Σούνιο και την Εύβοια, πάνω στους θαλάσσιους δρόμους που συνέδεαν το βόρειο με το νότιο Αιγαίο, καθώς και τη Δύση με την Ανατολή, διεδραμάτισε σημαντικό ρόλο στον Αιγαιακό χώρο ήδη από τους προϊστορικούς, αλλά και κατά τους ιστορικούς χρόνους (εικ. 1).

Η προϊστορική Κέα είναι γνωστή από τις ανασκαφές στη χερσόνησο της Κεφάλας, όπου αποκαλύφθηκε νεολιθικός οικισμός και νεκροταφείο, αλλά κυρίως από τις ανασκαφές στη μικρή χερσόνησο της Αγίας Ειρήνης, που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1960-1976 από το Πανεπιστήμιο του Cincinnati, υπό τη διεύθυνση του διάσημου αρχαιολόγου J. Caskey. Οι ανασκαφές αποκάλυψαν τις διάφορες φάσεις του προϊστορικού οικισμού που είχε διάρκεια ζωής από την πρώιμη εποχή του χαλκού έως το τέλος των μυκηναϊκών χρόνων, δηλαδή

από το 3000 έως το 1100 π.Χ. (εικ. 2). Από τα ευρήματα διαπιστώθηκε ότι η Κέα είχε εμπορικές επαφές τόσο με την ηπειρωτική όσο και με τη νησιωτική Ελλάδα, ιδίως με την Κρήτη, όπως μαρτυρούν η κεραμεική και τα μολύβδινα σταθμά, που την εντάσσουν στο μινωικό εμπορικό δίκτυο.

Η πιο πλούσια φάση του οικισμού είναι η ύστερη εποχή του χαλκού, από την οποία προέρχονται και τα μοναδικά στο είδος τους πήλινα γυναικεία αγάλματα με τις κωδωνόσχημες φούστες, το στενό περικόρμιο που τονίζει τη λεπτή μέση και τα διακοσμητικά περιδέραια, που βρέθηκαν από τις ανασκαφείς M. Caskey και A. Μπικάκη στο στρώμα καταστροφής του ναού του 1450 π.Χ. Όπως γράφει η ανασκαφέας και μελετήτρια των αγαλμάτων αρχαιολόγος M. Caskey «Τίποτε ανάλογο σε μέγεθος δεν έχει βρεθεί στον αιγαιακό χώρο. Με τα χέρια ακουμπισμένα στη μέση, ή λίγο πιο κάτω, οι μορφές φαίνονται σαν να χορεύουν και θα μπορούσαν να θεωρηθούν λατρευτές της θεότητας, της οποίας προσδοκούν την επιφάνεια, τη φανέρωσή της, εάν φυσικά δεν απεικονίζουν θεότητες». Ύστερα από 20 χρόνια παρουσιάζονται τώρα για πρώτη φορά στο κοινό (εικ. 3). Αρχαίες πηγές (γραπτά κείμενα και επιγραφές) αλλά και τα αρχαιολογικά κατάλοιπα μάς πληροφορούν ότι ήδη από την αρχαϊκή περίοδο, τον 6ο αι. π.Χ. υπήρχαν στην Κέα τέσσερεις ανεξάρτητες οχυρωμένες πόλεις-κράτη (με την αρχαία σημασία του όρου): η Ιουλίς στη θέση της σημερινής Χώρας, η Κορησός στο σημερινό Λιβιάδι, κάτω στο λιμάνι, η Καρθαία στις Πόλες, στο νοτιοανατολικό μέρος του νησιού και η Ποιήσσα, σημ. Ποίσσες, στο νοτιοδυτικό μέρος. Οι τρεις πρώτες έκοβαν δικά τους αργυρά νομίσματα. Οι Κείοι είναι οι μόνοι από τους Κυκλαδίτες που έστειλαν πλοία στο Αρτεμίσιο και τη Σαλαμίνα κατά τους περσικούς πολέμους στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. Ως μέλη της Α' και της Β' αθηναϊκής Συμμαχίας έλαβαν μέρος στο πλευρό των Αθηναίων σε διάφορες εκστρατείες και μάχες. Από ψηφίσματα πληροφορούμαστε τα της μονοπωλιακής εξαγωγής της μίλτου, που είναι ορυκτό οξείδιο του σιδήρου, κάτι ανάλογο με το σημερινό μίνιο

Εικ. 1. Χάρτης Κέας (ανατύπωση από το άρθρο των Α. Μενδώνη - Ν. Μπελογιάννη «Μεταλλευτικές και μεταλλουργικές δραστηριότητες στην αρχαία Κέα», περιοδικό Αρχαιολογία, τόμος 7, 1991-1992, Αθήνα 1993, σελ. 99-103

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

Εικ. 2. Αποψη προϊστορικού οικισμού Αγίας Ειρήνης

Εικ. 3. Πήλινα αγάλματα από τον ναό του προϊστορικού οικισμού της Αγίας Ειρήνης

και βρίσκεται σε μεγάλα αποθέματα στο υπέδαφος του νησιού. Η αποκλειστική εισαγωγή της μίλτου ενδιέφερε τους Αθηναίους, δεδομένου ότι εξασφάλιζε τη στεγανοποίηση των πλοίων του ισχυρού στόλου τους.

Από την Ιουλίδα κατάγονταν πολλοί διαπρεπείς άνδρες: ο Σιμωνίδης που έγραψε τα θαυμάσια επιγράμματα για τις νίκες των Ελλήνων κατά των Περσών, λίγο νεώτερος ο ανταγωνιστής του μεγάλου Πίνδαρου Βακχυλίδης, ο οποίος στους επίνικους του ύμνησε τις νίκες των συμπατριωτών του αθλητών στους πανελλήνιους αγώνες, που ανέρχονται σε εβδομήντα. Από την ίδια πόλη κατάγονταν ο συνομιλητής του Σωκράτη σοφιστής Πρόδικος, ο φιλόσοφος Θηραμένης ο Άγνωστος, καθώς και οι γιατροί Ερασίστρατος, Μηδίας και Πανθείδης.

Από τις τέσσερις αρχαίες πόλεις προέρχονται διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, τα περισσότερα όμως και σημαντικότερα είναι από την Καρθαία, όπου έχουν γίνει ανασκαφές από τον 19ο αι. και συγκεκριμένα τον Δανό Ο. Broenstedt. Πρόκειται για τα περίφημα γλυπτά από τον ναό της Αθηνάς, που εκτίθενται στον α΄ όροφο του Μουσείου (εικ. 4).

Η ανάγκη στέγασης, συντήρησης και παρουσίασης των πιο πάνω σημαντικών ευρημάτων από τις ανασκαφές, τις επιφανειακές έρευνες αλλά και των τυχαίων, που περισυνελέγησαν από τον Κείο ιστοριοδίφη Κ. Μάνθο και άλλους κατά καιρούς αρχαιολόγους, οδήγησε στην ανέγερση του Μουσείου στη δεκαετία του 1970, με ενέργειες του αείμνηστου αρχαιολόγου Ν. Ζαφειρόπουλου, όταν η Κέα υπαγόταν στην αρμοδιότητα της ΚΑ' ΕΠΚΑ Κυκλάδων. Οι πρώτες επανεκθετικές εργασίες έγιναν από την ίδια Εφορεία και το 1980 άνοιξε μία αίθουσα στον β΄ όροφο του Μουσείου με εκθέματα τα σημαντικότερα ευρήματα από τον προϊστορικό οικισμό της

Κεφάλας και της Αγίας Ειρήνης, δίνοντας στον επισκέπτη ένα μικρό δείγμα της πανάρχαιας ιστορίας του νησιού. Στην υλοποίηση αυτής της πρώτης έκθεσης σημαντική υπήρξε η βοήθεια των Αμερικανών αρχαιολόγων, J. και M. Caskey, ανασκαφών του προϊστορικού οικισμού της Αγίας Ειρήνης.

Από το 1982 η Ε. Τουλούπα, τότε προϊσταμένη της Εφορείας Ακροπόλεως, στην αρμοδιότητα της οποίας είχε υπαχθεί εν τω μεταξύ το νησί, έκανε ενέργειες για την αντιμετώπιση των κτηριακών προβλημάτων του Μουσείου. Το 1983 εκπονήθηκε από τη Διεύθυνση Μελετών Μουσείων μελέτη για την επισκευή του Μουσείου και τον επόμενο χρόνο υλοποιήθηκαν οι προβλεπόμενες εργασίες.

Έτσι το 1985 συνεχίστηκαν οι επανεκθετικές εργασίες από την Εφορεία Ακροπόλεως για την ολοκλήρωση της έκθεσης των λιθίνων ευρημάτων (γλυπτών, επιγραφών και αρχιτεκτονικών μελών) που είχε αρχίσει η Εφορεία Κυκλάδων. Τότε έγινε μια πρώτη έκθεση των αρχιτεκτονικών γλυπτών του ναού της Αθηνάς της Καρθαίας από τον αρχαιολόγο της Εφορείας Α. Μάντη, ενώ το 1986 έγιναν ορισμένες βελτιωτικές εργασίες στην έκθεση από την υπογράφουσα, με τη βοήθεια της γλύπτριας Π. Τρίτου. Τοποθετήθηκαν τότε ενημερωτικά κείμενα, χάρτες, φωτογραφίες, λεζάντες και άλλο εποπτικό υλικό. Λόγω ελλείψεως μονίμου προσωπικού το Μουσείο λειτουργούσε κατά διαστήματα, κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες που υπήρχε δυνατότητα πρόσληψης ωρομισθίου προσωπικού.

Το 1990 ο τότε προϊστάμενος της Εφορείας Π. Καλλιγιάς ανέθεσε στον αείμνηστο αρχιτέκτονα της Εφορείας Α. Παπανικολάου την εκπόνηση μελέτης ριζικής ανακαίνισης και ιδίως στεγάνωσης του Μουσείου,

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

η οποία εγκρίθηκε το 1996 από το ΚΑΣ και τελικά υλοποιήθηκε μεταξύ 1997-2000 από τη Διεύθυνση Εκτέλεσης Έργων Μουσείων.

Στα τέλη του 1999 με τις οδηγίες της τότε προϊσταμένης της Εφορείας Ι. Τριάντη και τη συνεργασία των αρχαιολόγων Χ. Βλασσοπούλου και Ι. Βενιέρη εκπονήθηκε το κτηριολογικό πρόγραμμα και στη συνέχεια έγινε από την αρχιτέκτονα της Εφορείας Α. Βοναπάρτη ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός της έκθεσης που εγκρίθηκε από το ΚΑΣ. Η υλοποίηση της έκθεσης άρχισε το φθινόπωρο του 2000 υπό τη διεύθυνση της υπογράφουσας με τη συμμετοχή των δύο ανωτέρω αρχαιολόγων, πρωτοστατούσης της αρχιτέκτονος Α. Βοναπάρτη, η οποία εργάστηκε σκληρά και εντατικά κάτω από αντίξοες συνθήκες, γιατί είχε να επιλύσει διάφορα τεχνικά αλλά και πρακτικά προβλήματα, όπως μεταφορά υλικών, εξεύρεση και συντονισμός συνεργείων, αντιμετώπιση απεργιών των συγκοινωνιακών μέσων και των υπηρεσιών του νησιού, αποκλεισμών λόγω καιρικών συνθηκών κ.λπ. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμβολή των μαρμαροτεχνιτών Θ. Καγιώρη και Α. Μπαϊμπά της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (ΥΣΜΑ) στο στήσιμο των λιθίνων εκθεμάτων, ιδίως των γλυπτών και αρχιτεκτονικών μελών του ναού της Αθηνάς της Καρθαίας που συμπληρώθηκαν και με δύο βαρεία αρχιτεκτονικά μέλη. Για τη μεταφορά τους από τον χώρο της Καρθαίας χρειάστηκε να γίνει ειδική επιχείρηση δια ξηράς και θαλάσσης, πάνω σε σχεδία, λόγω ελλείψεως οδικής επικοινωνίας της Καρθαίας με την Ιουλίδα. Τη συντήρηση των αντικειμένων έκανε βασικά η συντηρήτρια Ε. Τσιόγκα.

Η έκθεση διαρθρώνεται σε ενότητες στους δύο ορόφους σε χρονολογική διάταξη και αρχίζει από τον β' όροφο ως εξής:

Στις αίθουσες του β' ορόφου εκτίθενται ευρήματα που προέρχονται από τους προϊστορικούς οικισμούς της Κεφάλας και της Αγίας Ειρήνης. Η συλλογή περιλαμβάνει κυρίως εκθέματα που χρονολογούνται από την τελική ύστερη Νεολιθική περίοδο έως το τέλος της ύστερης εποχής του Χαλκού (3300-1100 π.Χ.).

Ο α' όροφος περιλαμβάνει μια αξιόλογη συλλογή γλυπτών, αρχιτεκτονικών μελών και επιγραφών που χρονολογούνται από τους αρχαϊκούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους και προέρχονται κυρίως από τις τέσσερις

αρχαίες πόλεις της Κέας: την Ιουλίδα, την Κορησσό, την Καρθαία και την Πουήεσσα. Στην αίθουσα Ι εκτίθενται διάφορα λιθίνα αρχιτεκτονικά μέλη, επιγραφές (ψηφισματικές, αναθηματικές, τιμητικές), επιτύμβια και αναθηματικά ανάγλυφα, αγαλμάτια διαφόρων προελεύσεων. Στην αίθουσα ΙΙ παρουσιάζονται γλυπτά και μέλη διαφόρων προελεύσεων, αλλά κυρίως τα αρχιτεκτονικά γλυπτά και μέλη από τον ναό της Αθηνάς στην Καρθαία. Ο τρόπος έκθεσής τους βασίστηκε στις μελέτες και αναπαραστάσεις της αρχαιολόγου Ε. Τουλούπα και του αείμνηστου αρχιτέκτονα Α. Παπανικολάου.

Ευχαριστίες οφείλονται: στο Υπουργείο Πολιτισμού για τη γενναία χρηματοδότηση τόσο της ριζικής επισκευής, όσο και της επανέκθεσης, ιδίως στη Γεν. Γραμματέα κα Λ. Μενδώνη για το προσωπικό της ενδιαφέρον και την πάσης φύσεως υποστήριξη του έργου, στην κα Μ. Caskey για τη βοήθειά της πάνω από 20 χρόνια σε διάφορα θέματα, όπως συντήρηση των εκθεμάτων, μετάφραση των κειμένων των ενημερωτικών πινακίδων, παραχώρηση φωτογραφικού και σχεδιαστικού υλικού για το εποπτικό υλικό της έκθεσης, και στη συντηρήτρια της Αμερικάνικης Σχολής Κλασικών Σπουδών (ΑΣΚΣ) Σ. Μπουζάκη για τη συντήρηση των πήλινων αγαλμάτων από την Αγία Ειρήνη. Ιδιαίτερη μνεία οφείλεται στον ζωγράφο Α. Φασιανό, που πριν από περίπου 10 χρόνια είχε ενισχύσει την Εφορεία για τη συντήρηση των πήλινων αγαλμάτων. Τον μόνο μόνιμο αρχαιοφύλακα του νησιού Λ. Λέπουρα, που εργάζεται συνεχώς άοκνα από την ίδρυση του Μουσείου έως σήμερα, ιδιαίτερα ευχαριστώ για τη βοήθειά του στην επίλυση πάσης φύσεως προβλημάτων κατά τη διάρκεια των εργασιών ανακαίνισης του κτηρίου και της επανέκθεσης.

Εικ. 4.
Ανασύνθεση νοτίου
αετώματος ναού
Αθηνάς στην
Καρθαία Κέας